

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

209115

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนใจศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
THE DEVELOPMENT OF VISUAL ART LEARNING MANAGEMENT
MODEL TO ENHANCE CREATIVITIES

นายปริญญา ทนินชัยบุตร

วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2553

๖๐๐๘๕๙๓๒๗

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
THE DEVELOPMENT OF VISUAL ART LEARNING MANAGEMENT
MODEL TO ENHANCE CREATIVITIES

นายปริญญา ทนชัยบุตร

วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2553

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

นายปริญญา ทนชัยบุตร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

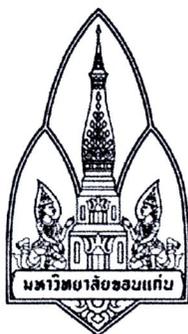
พ.ศ. 2553

**THE DEVELOPMENT OF VISUAL ART LEARNING MANAGEMENT
MODEL TO ENHANCE CREATIVITIES**

MR.PRIN TANUNCHAIBUTRA

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF EDUCATION
IN CURRICULUM AND INSTRUCTION
GRADUATE SCHOOL KHON KAEN UNIVERSITY**

2010

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
หลักสูตร
ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

ชื่อวิทยานิพนธ์ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์ นายปริญญา ทนันทชัยบุตร

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.กิ่งฟ้าสินธุวงษ์ ประธานกรรมการ
ศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ กรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุลัดดา ลอยฟ้า กรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ วิจักขณาถัญญ์ กรรมการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุลัดดา ลอยฟ้า)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ วิจักขณาถัญญ์)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. ลำปาง แม่นมาตย์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สุวรรณน้อย)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปริญญ์ ทนันชัยบุตร. 2553. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร.สุลัดดา ลอยฟ้า,
รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ วิจักขณาลัญญ์

บทคัดย่อ

209115

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ที่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และศึกษาผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การสังเคราะห์ร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้ 1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาที่เกี่ยวข้องและความต้องการด้านการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ 1.2 การศึกษาเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 1.3 ศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูต้นแบบ 1.4 สังเคราะห์ร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และการสนทนากลุ่ม การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จำนวน 3 วงจร ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยประกอบด้วยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิต คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 35 คน การวิจัยระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลองโดยนำไปขยายผลในการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ณ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย อำเภอเมือง จ.ขอนแก่น จำนวน 2 ห้องเรียน และช่วงชั้นที่ 4 ณ โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง อำเภอเมือง จ.ขอนแก่น จำนวน 3 ห้องเรียน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 1. กรอบแนวคิดและหลักการ 2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3. ข้อกำหนด 4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4.1 ขั้นเตรียมความพร้อม 4.2 ขั้นพัฒนาการคิด ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย คือ 4.2.1 การจุดประกาย 4.2.2 การรวบรวมความคิด 4.2.3 การประเมินทางเลือก 4.3 ขั้นปฏิบัติ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อยคือ 4.3.1 การสร้างสรรค์ผลงาน 4.3.2 การทบทวน 4.4 ขั้นประเมิน 5. การเตรียมการสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6. องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ 7. บทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน

209115

ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า คะแนนความคิดสร้างสรรค์ ทั้ง 4 ด้านของ
ผู้เรียนทั้ง 2 โรงเรียนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .001 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

Prin Tanunchabutra. 2010. **The Development of Visual Art Learning Management Model Enhance Creativities.** Doctor of Education Thesis in Curriculum and Instruction, Graduate School, Khon Kaen University.

Thesis Advisors : Assoc. Prof. Dr. Suladda Loipha,
Assoc. Prof. Dr. Santi Wijakkanalan

ABSTRACT

209115

This research aims to develop a visual art learning management model enhancing creative thinking and to study the effects of using the established visual art learning management model. This research is operated in 3 stages. Stage 1: Synthesizing the draft of visual art learning management model enhancing creative thinking which consists of 4 minor stages: 1.1) Studying the current conditions, related problems, and the need for visual art learning management model enhancing creative thinking. 1.2) Studying materials related to learning management models. 1.3) Studying learning management of model teachers. 1.4) Synthesizing the draft of visual art learning management model enhancing creative thinking and focus group. Stage 2: Developing efficiency of the learning management model using action researching which consists of 3 cycles; participants in the research are 35 Mattayomsuksa 4 students at Faculty of Education's Demonstration School of Khonkaen University. Stage 3: Studying the effects of using the established visual art learning management model enhancing creative thinking using experimental researching; the experiments are operated with 2 classrooms of junior high school (class interval #3) students at Kaennakorn Wittayalai School, Muang, Khonkaen and 3 classrooms of high school (class interval #4) students at Tessabanwatklang School, Muang, Khonkaen.

The established visual art learning management model enhancing creative thinking consists of 1. principles and conceptual frameworks, 2. objectives of the model, 3. requirements, 4. learning activities comprise 4 steps; 4.1 preparations, 4.2 thinking development which comprises 3 minor steps; 4.2.1 precipitating, 4.2.2 collecting ideas, 4.2.3 evaluating choices, 4.3 executions which comprises 2 minor steps; 4.3.1 creating pieces of visual art, 4.3.2 reviewing, 4.4 evaluations, 5. preparations for the learning activities, 6. elements of visual art learning

209115

activities enhancing creative thinking, 7. teacher's roles and student's roles. The results from evaluating the learning management model reveal that after using the learning management model, the creative thinking scores of students from both schools in all 4 dimensions are significantly higher than their scores before using the learning management model ($p < .001$) and their learning achievement scores surpass the designated criteria.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. สุทัศน์ดา
ลอยฟ้า ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และ รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ วิจักขณาลัญณ์
กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ความคิดเห็น และกำลังใจต่าง ๆ
ด้วยความเอาใจใส่ อันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอ
กราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กิงฟ้า สิ้นธุวงษ์ และ ศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์
พรุ่งโรจน์ ที่กรุณาเสียสละเวลาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมกับให้ข้อเสนอแนะที่ทำให้
วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ทักษิณี บุญเดิม อ.สมพงษ์ พันธุ์รัตน์ อ.เอก
ตรีภูมิ อ.ประมวลพจน์ สนิทโกศย์ อ.สุรัชย์ เสือสูงเนิน อ.สังคม ทองมี อ.นิพนธ์ ชันแก้ว
และ อ.วรรณฐานต์ แข่งขัน ที่กรุณาเสียสละเวลาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มและการ
ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พร้อมกับให้ข้อเสนอแนะที่ทำให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์
มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตทุกท่านที่ประสิทธิประสาท
ความรู้ที่มีค่าอย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์และนำไปใช้ในวิชาชีพ ขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาศาษาวิชา
หลักสูตรและการสอนทุกคนที่คอยช่วยเหลือ ให้กำลังใจและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ใน
การทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยรำลึกถึงน้ำใจอันดีงามของท่านอยู่เสมอ

ขอขอบคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ให้การสนับสนุนทุนในการศึกษา
ทำยที่สุด กราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ พี่ๆ เพื่อนๆ น้องๆ ทุกคนที่เป็นกำลังอันสำคัญยิ่งใน
การศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ปริญญ์ ทนันชัยบุตร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
3. คำถามของการวิจัย	5
4. ขอบเขตการวิจัย	5
5. นิยามศัพท์เฉพาะ	5
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	9
บทที่ 2 เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544	10
2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์	12
3. ทฤษฎีการเรียนรู้การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง	24
4. แนวคิดการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	25
5. ความคิดสร้างสรรค์	29
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	43
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย	51
1. การวิจัยระยะที่ 1 : การสังเคราะห์ร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์	51
2. การวิจัยระยะที่ 2 : การพัฒนาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้	53
3. การวิจัยระยะที่ 3 : การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้	57

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	60
1. ผลการศึกษา ระยะที่ 1 การสังเคราะห์ร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่สนใจเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์	60
2. ผลการศึกษาระยะที่ 2 การพัฒนาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้	76
3. ผลการศึกษาระยะที่ 3 การศึกษาผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้	111
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	121
1. วัตถุประสงค์การวิจัย	121
2. วิธีดำเนินการวิจัย	121
3. สรุปผลการวิจัย	125
4. อภิปรายผลการวิจัย	135
5. ข้อเสนอแนะ	139
บรรณานุกรม	142
ภาคผนวก	146
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ช่วยวิจัย	147
ภาคผนวก ข รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนใจเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์	149
ภาคผนวก ค ตัวอย่าง แผนการจัดการเรียนรู้	159
ภาคผนวก ง แบบประเมินและแบบสัมภาษณ์	168
ประวัติผู้เขียน	189

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	แสดงปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข ระหว่างปฏิบัติการวิจัย ในวงจรที่ 1	87
ตารางที่ 2	แสดงปัญหาและวิธีการแก้ไขในวงจรที่2 จากการใช้รูปแบบรูปแบบการจัดการ เรียนรู้ที่สนใจเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์	90
ตารางที่ 3	แสดงปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข ระหว่างปฏิบัติการวิจัยในวงจรที่ 2	94
ตารางที่ 4	แสดงปัญหาและแนวทางการแก้ไขในวงจรที่ 3 จากการใช้รูปแบบรูปแบบการ จัดการเรียนรู้ที่สนใจเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์	96
ตารางที่ 5	แสดงปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข ระหว่างปฏิบัติการวิจัยในวงจรที่ 3	102
ตารางที่ 6	สรุปผลการประเมินผลงานในแต่ละวงจร	105
ตารางที่ 7	แสดงผลการทดสอบความคิดสร้างสรรค์ก่อนเรียน	107
ตารางที่ 8	แสดงผลการทดสอบความคิดสร้างสรรค์หลังเรียน	109
ตารางที่ 9	การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ระหว่างก่อนและหลังเรียน	110
ตารางที่ 10	แสดงผลการประเมินผลงานในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2	115
ตารางที่ 11	แสดงผลการประเมินผลงานในระดับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/10	115
ตารางที่ 12	การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ระหว่างก่อนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2	116
ตารางที่ 13	การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ระหว่างก่อนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/10	116
ตารางที่ 14	แสดงผลการประเมินผลงานในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียน เทศบาลวัดกลาง	117
ตารางที่ 15	แสดงผลการประเมินผลงานในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนเทศ บาลวัดกลาง	118
ตารางที่ 16	แสดงผลการประเมินผลงานในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/3 โรงเรียน เทศบาลวัดกลาง	118
ตารางที่ 17	การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ระหว่างก่อนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1	119

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 18	การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ระหว่างก่อนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2	119
ตารางที่ 19	การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ระหว่างก่อนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/3	120
ตารางที่ 20	แสดงปฏิสัมพันธ์ในการจัดการเรียนรู้บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน	128

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1	แสดงแบบจำลองโครงสร้างของสมรรถภาพของสมอง	33
ภาพที่ 2	กรอบแนว คิดในการวิจัย	50
ภาพที่ 3	ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย	59
ภาพที่ 4	แสดงขั้นตอนการสังเคราะห์ร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์	70
ภาพที่ 5	ชื่อภาพ ท้องฟ้ากับทะเล เทคนิค ดินสอ โดย นายชนพล ศรีทอง	81
ภาพที่ 6	ชื่อภาพ บะหมี่ เทคนิค ดินสอ โดย นางสาวพลอย โค้วสุวรรณ	82
ภาพที่ 7	ชื่อภาพ กุ้งคัะ เทคนิค ดินสอ โดยนางสาว ดุษฎี เอกานุกุล	85
ภาพที่ 8	ชื่อภาพ Colour of Life เทคนิค ดินสอ สีเมจิก ประติศ โดย นางสาวรัตนภรณ์ สิริรัตนากุล	86
ภาพที่ 9	ชื่อภาพ เต่า เทคนิคปากกาสีโดย นาวสาวธนัชชา ชัยคำรงค์กุล	93
ภาพที่ 10	ชื่อภาพ เห็นก็มีหัวใจ เทคนิคปากกาสี โดย นาวสาวรวีพร พิทักษ์	93
ภาพที่ 11	ชื่อภาพ แมว เทคนิคปากกาสี โดย นาวสาววรินทร์พร สุนทรโชติภัทร์	94
ภาพที่ 12	ชื่อภาพสองคน เทคนิคปากกาสีและดินสอโดย นาวสาววรินทร์พร สุนทรโชติภัทร์	99
ภาพที่ 13	ชื่อภาพ Animalia เทคนิคปากกาสีและดินสอโดย นาวสาวรวีพร พิทักษ์	100
ภาพที่ 14	ชื่อภาพ เบาหวิวในชั่วโมงต้องมนต์ เทคนิคปากกาสี ดินสอ สีเมจิก โดย นาวสาวพรรณิษย์ มหินทรเทพ	100
ภาพที่ 15	ชื่อภาพ ไดโนเสาร์สาว เทคนิค ปากกาและดินสอ โดยนางสาวรัตนภรณ์ สิริรัตนากุล	101
ภาพที่ 16	กรอบทฤษฎีการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์	133